

PREGOVOR

Časopis *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* je bosanskohercegovački časopis koji nastavlja tradiciju uglednog časopisa *Godišnjak društva istoričara Bosne i Hercegovine* (1949–1990). Inicijativa za izdavanjem stručne periodike iz oblasti historije i srodnih nauka nastala je na Odsjeku za historiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu 2010. godine. Od tada pa do 2023. objavljeno je deset brojeva. U svojoj prvoj publicističkoj fazi časopis je objavljivan svake dvije godine s ciljem da omogući primarno uposlenicima Odsjeka za historiju, Katedre za historiju umjetnosti i Katedre za arheologiju da objave rezultate svojih istraživanja. Treba spomenuti da je u ovoj fazi časopis posebno podržavao rad mladih naučnika i studenata. Urednici časopisa u periodu 2010–2018. bili su prof. dr. Vesna Mušeta-Aščerić i prof. dr. Esad Kurtović. U navedenom periodu sekretar Redakcije bio je prof. dr. Emir Filipović (tada u asistentskom zvanju). Naredna faza donosi određene promjene. Časopis počinje izlaziti jednom godišnje, pored printanog izdanja časopis se počinje objavljivati na Open Journal Systems (OJS), odnosno online sistemu za upravljanje i izdavanje časopis. U ovom razdoblju časopis je arhiviran i indeksiran u Central and Eastern European Online Library (CEEOL), ROAD directory of open access scholarly resources i Slavic Humanities Index. Također, objavljeni radovi u ovoj fazi dobijaju DOI broj, odnosno trajnu oznaku koja se koristi za jedinstvenu identifikaciju različitih objekata i standardizirana je od strane Međunarodne organizacije za standardizaciju (ISO). Na čelu Redakcije časopisa u periodu 2018–2023. bili su glavni i odgovorni urednici prof. dr. Amila Kasumović i prof. dr. Amir Duranović, a sekretar Redakcije bila je viša asistentica mr. sc. Melisa Forić Plasto.

Treća faza u razvoju časopisa započinje sa desetim brojem i formiranjem nove redakcije. Pored domaćih stručnjaka iz oblasti historije, arheologije i historije umjetnosti Redakciju časopisa čine i stručnjaci iz jedanaest različitih europskih zemalja: Gábor Barabás (Odsjek za srednjovekovnu i ranu modernu historiju, Univerzitet u Pečuju, Mađarska / Department of Medieval and Early Modern History, University of Pécs, Hungary), Milivoj Bešlin (Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu, Srbija / Institute for Philosophy and Social Theory, University of Belgrade, Serbia), Filippo Carlà-Uhink (Institut za

historiju, Univerzitet u Potsdamu, Njemačka / Institute Of History, University Of Potsdam, Germany), Slobodan Ilić (Fakultet umjetnosti i nauka, Univerzitet Bliskog Istoka, Nikozija / Faculty of Arts and Sciences, Near East University, Nicosia), Velika Ivkowska (Fakultet tehničkih nauka, Međunarodni balkanski univerzitet, Sjeverna Makedonija / Faculty of Engineering, International Balkan University, North Macedonia), Hrvoje Klasić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Science, University of Zagreb, Croatia), Iva Lučić (Odeljenje za obrazovanje, Univerzitet Upsala, Švedska / Department of Education, Uppsala University, Sweden), Predrag Novaković (Filozofski fakultet Univerziteta u Ljubljani, Slovenija / Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia), Marijan Premović (Filozofski fakultet Univerziteta Crne Gore / Faculty of Philosophy, University of Montenegro, Montenegro), Nirvana Silnović (Austrijski arheološki institut, Austrijska akademija nauka / Austrian Archaeological Institute, Austrian Academy of Science, Austria), Danko Šourek (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Science, University of Zagreb, Croatia), Mattia Vitelli Casella (Odsjek za historiju i kulturu Univerziteta u Bolonji /Italiya Department of History and Cultures, University of Bologna, Italy). Domaću redakciju čine stručnjaci za Univerzitet u Sarajevu (Filozofski fakultet, Orijentalni institut i Institut za historiju), te Sveučilišta u Mostaru: Amir Duranović, Haris Dervišević, Husnija Kamberović, Amila Kasumović, Emina Kesan Tolomanoski, Elma Korić, Nedim Rabić i Vučić Edita. Za predsjednika Uredničkog savjeta imenovan je prof. dr. Adnan Kaljanac sa Odsjeka za arheologiju (Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet). Glavna i odgovorna urednica časopisa u narednom periodu bit će prof. dr. Amra Šaćić Beća, vanredna profesorica na Odsjeku za historiju (Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet) i voditeljica Centra za historijska istraživanja (CeHiS), dok funkciju sekretara Redakcije obnaša viša asistentica dr. sc. Minela Radušić, također sa Odsjeka za historiju (Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet).

Izdavanje i rad na časopisu *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)* je dio redovnih aktivnosti Centra za historijska istraživanja (CeHiS) koji je osnovan 2018. godine kao jedna od organizacionih jedinica Centra za naučnoistraživački rad i stručne aktivnosti (NIRSA). Uredništvo i redakcija časopisa kroz svoj rad nastoje časopis približiti široj akademskoj zajednici i omogućiti saradnju sa drugim izdavačima iz oblasti humanističkih i društvenih nauka. S tim u vezi, u organizaciji Centra za historijska istraživanja

održana je radionica na temu *Povećanje vidljivosti naučne produkcije*. Radionici su prisustvovali predstavnici 15 naučnih časopisa sa devet različitih članica Univerziteta u Sarajevu (Filozofski fakultet, Institut za historiju, Orijentalni institut, Fakultet političkih nauka, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet, Muzička akademija, Fakultet zdravstvenih studija i predstavnici Rektorata), te institucija i strukovnih udruženja koji izdaju časopise iz oblasti historiografije i srodnih naučnih disciplina (Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Muzej Sarajeva, Internacionalnog univerziteta u Sarajevu i strukovnog udruženja arheologa i historičara "BATHINVS"). Cilj radionice je bio da kroz predavanja i razmjenu iskustva unaprijedi se rad časopisa kako bi domaća naučna produkcija bila međunarodno vrednovana kroz indeksaciju u citatnim bazama Web of Science (Clarivate Analytics) i Scopus (Elsevier). U okviru radionice sa aspekta Informacionih nauka i bibliotekarstva održana su tri predavanja: mr. sc. Nadina Grebović-Lendo, direktorica Biblioteke Univerziteta u Sarajevu, govorila je o temi *Indeksiranje naučnih publikacija*, Adisa Žero, MA i Anja Mastilović, MA, iz Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH, akcentirale su problematiku indeksacije časopisa kroz predavanje na temu *Da li je indeksiranje Sizifovski posao?*, dok je posljednje predavanje održala mr. sc. Vesna Abadić, direktorica Univerzitetske biblioteke u Kragujevcu, na temu *Kategorizacija naučnih časopisa u Republici Srbiji: stanje i izazov*.

Sa formiranjem nove redakcije došlo je do određenih promjena. Radi preglednijeg i jednostavnijeg pristupa informacijama u vezi sa ciljevima i radom časopisa urađene su određene korekcije na OJS platformi. Unapređena je navigacija web stranice i dodane nove stavke izbornika (website menu) kako bi se zainteresirani autori i recenzenti za publiciranje u ovom časopisu lakše upoznali sa uputama (Author Guidelines), načinu recenziranja (Peer Review), članovima redakcije (Editorial Team) itd. Na temelju analize i komparacije stručne publicistike i pravila koje nameću vodeće svjetske citatne baze definisana su pravila za tehničku pripremu teksta kojih se trebaju pridržavati autori. Kako bi se u što većoj mjeri ispoštovala anonimnost recenzentskog postupka urađena su pravila za recenziranje. Svaki rad koji prihvati uredništvo prolazi kroz proces dvostruke slijepe recenzije. Časopis podliježe i domaćoj i međunarodnoj recenziji. To znači da svaki rad uredništvo šalje na uvid jednom domaćem i jednom stranom stručnjaku iz uže naučne oblasti. Savjetodavnu ulogu u izboru recenzenta

mogu imati članovi redakcije. Uputstva autorima i recenzentima su objavljena na online i u printanom izdanju na bosanskom i engleskom jeziku. Arhivirani su svi do sada objavljeni brojevi časopisa *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)*.

Za deseti broj časopisa u naznačenom roku stiglo je ukupno sedam radova. Nakon izvršenog recenzentskog postupka tri rada su klasificirana kao izvorni naučni radovi, dva rada su klasificirana kao pregledni naučni radovi, dok su dva rada odbijena nakon uvida u recenzije. Prihvaćeni radovi problematiziraju širok spektar tema kao što su seksualnost u rimskom svijetu, kritički osvrt na ranokršćanske izvore, historijski značaj humanitarnog rada, ekonomije jedne mikroregije i fenomenom opstanka umjetnosti u periodu rata. Odabir tema koje u određenim segmentima izlaze iz okvira tradicionalne historiografije ukazuje na nove tendencije u bosanskohercegovačkoj i regionalnoj humanističkoj nauci

Sadržaj časopisa je definiran hronologijom pa stoga prvi članak koji objavljen na stranicama ovog broja je rad Salmedina Mesihovića *Slučajevi Vistilije i Emilije Lepide, primjeri prožimanja seksa i visoke politike u ranom Principatu*. Autor daje iscrpan uvid u položaj žene u visokom rimskom društvu prateći dvije pripadnice rimske elite iz prvog stoljeća. Vanjskom i unutarnjom kritikom izvora u radu se želi predstaviti razdoblje u prošlosti čovječanstva za koje se može reći da simbolizuje različito poimanje odnosa prema seksualnosti, požudi ili ljubavnim vezama odnosno emocionalnoj i fizičkoj privlačnosti. Kako historičari trebaju trajno problematizirati razumijevanje historijskih izvora jasno se može spoznati kroz rad Edina Veletovca *Problem interregnuma u hronologiji salonitanskih biskupa (480–493. god)*. U ovom radu Veletovac pokušava da odgovori na pitanje *Šta se desilo u periodu 480–493. god u salonitanskoj crkvi?* Da bi se do ovog odgovora došlo autor je na osnovu kasnoantičkih i ranosrednjovjekovnih izvora izvršio rekonstruirao događaje koji su prethodili tom crkvenom *interregnumu*. Argumentirano, u ovom radu Veletovac je savremenoj historiografiji ponudio tezu koja će zasigurno u budućnosti dovesti do novih rasprava o ovom važnom kasnoantičkom pitanju.

Hronološki okvir tri rada koja su objavljena u ovom broju ograničen je na 20. stoljeće. Ajdin Muhedinović u članku *Djelovanje i uloga muslimanskog dobrovoljnog društva "Merhamet" u Drugom svjetskom ratu (1941–1945)* daje socijalnu sliku kompleksnog društva na primjeru jedne etničke skupine u jednom izuzetno dinamičnom historijskom periodu. U svom metodološkom pristupu autor kroz hronologiju, faktografiju i prozopografiju, na temelju arhivske građe i drugih

izvora, donosi nove činjenice o tome kako je Muslimansko dobrotvorno društvo "Merhamet" tokom Drugog svjetskog rata najveći dio svojih aktivnosti ostvarilo u sferi humanitarnog rada i brige o izbjegličkoj populaciji. Mikrohistorija je danas sve popularnija grana historijske nauke jer omogućava da se detaljno istraže ekonomski, socijalni, kulturni i politički odnosi u malim sredinama. Upravo takav pristup vidimo u radu Nikole Perkovića *Poljoprivreda u karlovačkoj općini u vrijeme reformi u FNRJ (1960. – 1961.)*. Perković je kao uzorak za propitivanje efekata privrednih reformi u FNRJ uzeo općinu Karlovac i hronološki se ograničio samo na jednu godinu. Ovaj izvorni naučni rad je napisan na osnovi neobjavljenog arhivskog materijala, novinskih članaka i relevantne historiografske literature. Posljednji rad iz kategorije Članci i rasprave je rad iz oblasti historije umjetnosti čija je autorica Asja Mandić. Riječ je o članku *Destrukcija kao stimulans za nove oblike kreativnosti: Umjetnost i kultura u vrijeme opsade Sarajeva* koji donosi nove činjenice i zaključke o umjetnosti u ratu. Na temelju svojih istraživanja autorica je prezentirala kako su tokom četverogodišnje opsade Sarajeva, uništavanja grada u materijalnom, socijalnom i duhovnom smislu, kultura i umjetnost ne samo da je opstala, već je ostvarila svoj puni potencijal. Umjetnost se oslobodila prevladavajućih normi u samom kreativnom činu, u načinu prezentacije, odnosno izlaganja umjetničkog djela kao i odnosa prema publici. Ratna destruktivna mašinerija autore je prisilila da izađu iz ateljea, da se prilagode novonastaloj situaciji, ali isto tako ona je oslabila institucije i njihove normativne uloge, tj. stvorila pukotinu u kojoj se otvorio prostor za nove umjetničke i kustoske prakse.

Posljednje stranice časopisa rezervisane su za prikaze novih djela iz historiografije i srodnih nauka. U ovom broju su objavljena dva prikaza knjiga. Svoj osvrt na knjigu Alme Omanović-Veladžić *Hronika Muhameda Enverija Kadića kao izvor za izučavanje kulturne historije Bosne i Hercegovine (Univerzitet u Sarajevu – Orijentalni institut, Sarajevo 2021)* dao je Amer Maslo. Druga knjiga objavljena je 2023. godine i predstavljena je kroz osvrt Omera Merzić. Riječ je o knjizi čiji je autor Marko Attila Hoare: *Genocid i otpor u Hitlerovoj Bosni: Partizani i četnici, 1941–1943* (Dobra Knjiga, 2023).

Na kraju treba istaći da je broj koji se nalazi pred vama nastao kao rezultat saradnje domaćih i stranih stručnjaka. U procesu recenziranja učestvovalo je petnaest stručnjaka iz oblasti historije, historije umjetnosti i arheologije. Zahvaljujemo svim recenzentima koji su svojim sugestijama i komentarima značajno pridonijeli stručnom unapređivanju ove publikacije. Članovi Redakcije također

su aktivno sarađivali s uredništvom i time zasigurno utjecali na podizanje stručne kvalitete časopisa. Raduje nas što je Uprava fakulteta također prepoznala važnost časopisa *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Historija, Historija umjetnosti, Arheologija)*. Nedvojbeno bez institucionalne podrške ovaj broj časopisa ne bi mogao biti objavljen.

Glavna i odgovorna urednica
Prof. dr. Amra Šaćić Beća